

Lukiolaisnuoret muistelivat varhaislapsuuttaan

Yleensä muistoja ja muistikuvia kerätään keski-ikäisiltä ja sitä vanhemmilta. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen psykologien yhdistys järjesti lukiolaisille kirjoituskilpailun varhaislapsuuteen liittyvistä muistoista. Nuorten tarinoissa ei käydä elämänsuistoissa tai etelänlomilla, vaan eletään arkista elämää läheisten keskellä. Ehkä yllättävintä nuorten tarinoissa oli isovanhempien keskeinen rooli.

Arkiset hetket jäävät mieleen

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen psykologien yhdistys valitsee vuosittaisen teeman, jota esitellään monipuolisesti yhdistyksen kotisivuilla. Vuoden 2007 teemaksi valitsimme muistin ja vuoden 2008 teemaksi varhaislapsuuden.

Näiden teemojen innoittamina ideoimme viime vuonna yhdistyksessä nuorille tarkoitetun kirjoituskilpailun otsikolla Varhaislapsuuteni tärkeä muisto. Yhteistyökumppaneiksi kilpailun toteuttamiseen saimme Suomen Psykologiliiton ja Psykologian opettajien yhdistyksen PSOP ry:n. Kilpailun organisoinnista ja tiedottamisesta kouluille vastasi opettajien yhdistys, voittajien palkitsemisesta Psykologiliitto.

Maailma tässä ja nyt

Nuorten muistikuvia on harvemmin koottu. Tässä esiteltävä 1990-luvun alussa syntyneiden nuorten tuottama kirjallinen muistelmamateriaali on siksi erityislaatuinen. Kirjoituskilpailun loppusuoralle muisteloita tuli 51 nuorelta eri puolilta Suomea. Kirjoittajat olivat lukiossa psykologiaa opiskelevia nuoria.

Oman identiteetin rakentaminen nuoruudessa tuo eriytymisen, yksilöitymisen ja itsenäistymisen teemat uudelleen pintaan. Lapsuuden muistikuvista tärkeiksi seuloituvat näihin teemoihin liittyvät sattumukset ja kohtaamiset. Nuorten tarinoissa lapsuudestaan ei käydä elämänsuistoissa tai etelänlomilla vaan eletään arkista elämää omien läheisten keskellä.

Näiden nuorten kuvaukset lapsuudestaan ovat valloittavan eläviä ja hämmästyttävän yksityiskohtaisia. Perhe, koti, sukulaiset, eläimet ja luonto ovat niitä aiheita, joita nuoret ovat kuvanneet, kun otsikoksi on annettu varhaislapsuuden tärkeä muisto.

”Lapsen maailma on tässä ja nyt, siinä ajassa, joka kulloinkin on käsillä. Ne pienet asiat painuvat mieleen ja saavat myöhemmin merkitystä”, kirjoittaa yksi muistelijoista. Hän kuvaa omassa tarinassaan, kuinka he veljen kanssa rinnakkain tekivät lumienkelit kotipihaan hankeen. Muistikuva on kirkas kuin pakkasilmä tammikuussa.

Äitien ja isien roolit

Nuorten tarinoissa vanhemmat ovat usein läsnä joko taustalla tai keskeisissä rooleissa. Pienelle lapselle koti ja vanhemmat ovat se maailma, jossa elämä tapahtuu. Muisteloissa äidit ja isät osaavat, jaksavat ja taitavat.

Äidit näyttäytyvät tarinoissa huolehtivina ja ymmärtävinä perheen keskushenkilöinä. Vanhempien eroista kertovissa kuvauksissa äidit selviävät elämässä eteenpäin, löytävät uuden asuinpaikan ja saavat oman ja lastensa elämän asettumaan uusiin kuvioihin.

Läheinen suhde äitiin kantaa myös silloin, kun lapsi kohtaa surun. Eräässä tarinassa kissansa sairastumista ja kuolemaa surevan pienen tytön äiti otti itkevän lapsen syliinsä ja piirsi selkään kissan kuvan. ”Äiti oli lämmin, äidin villapaita tuoksui kevätillalta ja leskenlehtien varovaisilta nupuilta.”

Poikien tarinoissa näkyy isää kohtaan tunnettu ihailu. Pohjoissuomalainen poika kertoo, kuinka hän nelivuotiaana meni kurkistamaan mehiläispesän suulle sillä seurauksella, että ”mehiläinen tuli ja pisti keskelle nokkaa”. Kun isä sitten samana päivänä lähti suojavaatteet yllä hakemaan pesästä hunajaa, isän retki onnistui täydellisesti ja isän tuoman hunajan maku haihdutti pojan mielestä oman kivun ja häpeän.

Isän tapaaminen ensi kerran kuusivuotiaana on jäänyt toisen nuoren miehen mieleen. Käynti isän työpaikalla ja isän lapsuudenystävien kommentit pojan ja isän yhdennäköisyydestä ovat säilyneet muistissa. Äidin nappaama valokuva pojasta isänsä sylissä on edelleen tallella.

Koskenlasku isän kanssa 8-vuotiaana on jäänyt hurjana seikkailuna mieleen länsisuomalaiselle nuorelle. Äidin estelyistä huolimatta isä ja poika laskettelivat tasapohjaisella ruuhella vuolasta virtaa pitkin poukkoillen kivien ja pyörteiden keskellä. ”Sain tuona päivänä ainakin teoriassa olla hetken aikuinen isäni rinnalla ja sain kantaa vastuuta asioista enemmän kuin koskaan aiemmin.”

Suhteet sisaruksiin

Sisarukset tulevat myös selvästi esiin. Joka kolmas kirjoittaja kuvaa suhdettaan sisaruksiin. Erityisesti isompien sisarusten suhtautuminen pienempään on jäänyt mieleen. Tarinoissa kerrotaan, kuinka isovelji sommitteli r-vikaa surreelle pikkuveljelle sopivan lempinimen, isosisko toivoi tähdenlennolta pikkusiskolle terveyttä ja aikuinen sisko otti pikkusiskon vieraakseen kaupunkiin.

Eräässä tarinassa kirjoittaja kuvaa koskettavasti, kuinka 7-vuotias isosisko salaa pimeässä huoneessa silitti hänen kuumeista poskeaan. ”Se sai minut pienenä ymmärtämään, että vaikka me niin usein tapeltiin keskenämme, ei tarkoita sitä, ettemme välittäisi toisistamme.”

Pienemmän sisaruksen syntymään liittyviä muistoja on kuvattu muutamassa tarinassa. Hellyttävässä tarinassa pikkusiskonsa ristiäisistä isosisko keksii ristiä itsensäkin uudelleen. Eikä nimi ainakaan jää uuden tulokkaan nimen varjoon: ”Kukka-Sydän-Tähti-Laulu”.

Isovanhemmat lohduttajia ja ymmärtäjiä

Ehkä yllättävintä nuorten tarinoissa on isovanhempien keskeinen rooli. Vaikka isovanhemmat eivät asuneet samaa perhettä, oli heillä siltikin tärkeä rooli lähes joka viidennessä tarinassa. Isovanhemmat ovat olleet lastenlapsilleen lohduttajia, kannattelijoita, ymmärtäjiä ja lapsen itsenäistymisen tukijoita.

Isänsä kolmevuotiaana menettänyt tyttö kertoo mummonsä tavanneen sanoa hänelle ja sisarelle: ”Kauko katselee teitä tyttöjä pilven päältä ja hymyilee.” Näin mummo luontevasti rakensi lapsenlapsilleen elävän yhteyden menetettyyn isään eikä kuolemasta tullut pelottava ja synkkä varjo lasten elämään.

Toinen nuori kertoo, kuinka hän alle kouluikäisenä uskalsi ensimmäisen kerran olla yötä poissa kotoa mummon luona. Mummon tuona iltana hänelle antama medaljonki on edelleen tallella. Ja mieleen on jäänyt, kuinka hän aamulla sai olla mukana tärkeässä tehtävässä kastelemassa mummon pihan orvokkeja.

Eräässä tarinassa nuori tyttö muistelee mummolan äkeän koiran silmien puhdistamista neljävuotiaana. Isomummin kehut ja äidin hämmästys lisäsivät ylpeyden tunnetta omasta suorituksesta.

Kahden maan väliä neljävuotiaaksi asti matkustellut tyttö kuvaa elävästi, kuinka hän laivan irrottua satamasta söi hytissä isoisän hänelle evääksi tekemää rukiista lohivoileipää ja katseli pyöreästä ikkunasta, kuinka Suomen rantamaisema loittoni. Rakkaus niin vaariin kuin graaviloheen on säilynyt.

Yksi nuorista kertoo, kuinka musiikkitunnilla laulettu Varpunen jouluaamuna toi hänelle elävästi mieleen talvisen illan, jolloin isoisä vuosia aiemmin lauloi sitä hänelle ja veljelle, kahdelle uniselle lapselle vällyjen alla. Laulun lopuksi isoisä silitti heidän hiuksiaan tuudittaen heidät uneen – ”se tunne on parasta, mitä lapselle voi tarjota”.

Lainaukset ovat kirjoituskilpailuun osallistuneiden nuorten kirjoituksista.

Leena Korppoo